Nr 8

Justitieutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1973:1 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1973/74 till domstolsväsendet, m. m. jämte motioner.

ANDRA HUVUDTITELN

Domstolsväsendet

1. **Högsta domstolen.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts i propositionen 1973:1 bilaga 4 (justitiedepartementet) under punkten D 1 (s. 64) framlagda förslag och hemställer

att riksdagen till *Högsta domstolen* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 11 290 000 kr.

2. **Regeringsrätten. Kammarrätterna.** Kungl. Maj:t har under punkten D 2 (s. 64 och 65) föreslagit riksdagen att till Regeringsrätten för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 10 878 000 kr. samt under punkten D 4 (s. 66 och 67) föreslagit riksdagen att till Kammarrätterna för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 22 456 000 kr.

Motionerna

I motionen 1973:97 av herrar Winberg (m) och Olsson i Sundsvall (c) hemställs att riksdagen beslutar omvandla kammarrättsfilialen i Sundsvall till en självständig kammarrätt.

I motionen 1973:409 av herrar Taube (fp) och Levin (fp) hemställs att riksdagen som sin mening framhåller att nuvarande eftersläpning i fråga om skattemålen i regeringsrätten och i kammarrätt är oacceptabel och att lämpliga åtgärder måtte vidtagas för att äntligen nedbringa väntetiden till en mer rimlig nivå.

Utskottet

Den under år 1971 genomförda förvaltningsrättsreformen (prop. 1971:30, KU 1971:36) berörde de allmänna förvaltningsdomstolarnas organisation och verksamhet i viktiga avseenden.

Fram till reformens genomförande prövade regeringsrätten besvär över praktiskt taget varje slag av förvaltningsbeslut som kunde överprövas av förvaltningsdomstol. Beträffande de allra flesta målgrupperna var regeringsrätten dessutom enda och sista domstolsinstans. Detta gällde bl. a. barnavårdsmål, nykterhetsvårdsmål, byggnadsmål, hälsovårdsmål, körkortsmål och kommunalbesvärsmål. I ett par grupper av mål var

regeringsrätten överinstans i förhållande till kammarrätten. Den helt dominerande av dessa målgrupper var skattemålen, som regelmässigt passerade kammarrätten innan de nådde regeringsrätten.

Den under åren alltmer ökade balansen i regeringsrätten ledde för flera grupper av mål till långa dröjsmål med det slutliga avgörandet. Eftersläpningen var störst i skattemålen, som regeringsrätten bedömde som genomsnittligt mindre brådskande än t. ex. mål om tvångsintagning av alkoholmissbrukare, omhändertagande av barn för samhällsvård, kommunalbesvärsmål och mål om återkallande av körkort. Väntetiden i skattemål mellan kammarrättens utslag och regeringsrättens avgörande var före reformen i allmänhet bortåt fyra år. Räknat från tidpunkten för taxeringsnämndens beslut kom regeringsrättens slutliga besked i genomsnitt först efter drygt sex och ett halvt år. För kammarrättens del kom utslaget att dröja närmare två år efter prövningsnämndens avgörande. Andra målgrupper med påfallande långa väntetider i regeringsrätten var byggnadsmål, hälsovårdsmål och kommunalbesvärsmål.

Genom förvaltningsrättsreformen avlastades regeringsrätten arbetsuppgifter genom att tyngdpunkten i den domstolsmässiga besvärsprövningen i förvaltningsärenden flyttades från denna domstol till kammarrätt. Kammarrätt fick ställning av allmän förvaltningsdomstol närmast under regeringsrätten med i stort sett samma målområde som denna. I samband därmed byggdes kammarrättsorganisationen ut kraftigt. Sålunda finns det numera två kammarrätter, den ena i Stockholm med Norrland, Svealand utom Värmland samt Östergötland och Gotland som domkrets och den andra i Göteborg med återstoden av landet som domkrets. Två av stockholmskammarrättens avdelningar är förlagda till Sundsvall.

I syfte att begränsa tillströmningen av mål till regeringsrätten gavs domstolen också ställning av huvudsakligen prejudikatinstans. Mål som fullföljs från kammarrätt till regeringsrätten skall sålunda prövas av regeringsrätten bara om denna meddelar prövningstillstånd.

I anledning av en föregående år väckt motion med önskemål om dels utredning om hur regeringsrättens arbetsbalans utvecklats under de senare åren, dels åtgärder för att nedbringa behandlingstiden till en mer rimlig nivå uttalade utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande (JuU 1972:7) att önskemålen tillgodosetts i samband med eller genom den omorganisation av förvaltningsrättskipningen som innefattades i förvaltningsrättsreformen.

I den nu föreliggande motionen 1973:409 framhålls att handläggningstiden för skattemål i regeringsrätten och kammarrätten i Stockholm är för lång, vilket kan få förödande ekonomiska konsekvenser för både enskilda skattebetalare och åtskilliga mindre företag. Motionären begär därför att riksdagen som sin mening skall uttala att nuvarande eftersläpning i fråga om skattemålen i regeringsrätten och kammarrätt är oacceptabel samt att lämpliga åtgärder skall vidtagas för att nedbringa väntetiden till en mer rimlig nivå.

De mål i vilka enskilda i egenskap av skattskyldiga för talan hos regeringsrätten eller kammarrätt gäller ofta frågor av stor betydelse för de

skattskyldigas dispositioner och ekonomiska ställning. Det kan därför medföra påtagliga nackdelar för den enskilde om skattemålen inte handläggs med tillbörlig skyndsamhet. Snabbhet inom förvaltningsprocessen utgör också ett viktigt element i det administrativa rättsskyddet. Ett av syftena med reformen av förvaltningsprocessen var att komma till rätta med de dessförinnan helt otillfredsställande väntetiderna innan ett skattemål blev slutgiltigt prövat. Rörande utvecklingen i fråga om målavverkning inom förvaltningsdomstolarna under det första året som den nya ordningen tillämpats vill utskottet hänvisa till nedanstående uppställning. Till komplettering av de data rörande domstolarna som lämnas i statsverkspropositionen, bilaga 4, s. 62, visas här dels antalet inkomna, avgjorda och vid 1972 års utgång balanserade mål vid regeringsrätten och kammarrätterna, dels de vid dessa domstolar den 1 januari 1972 och den 1 januari 1973 anhängiga målen fördelade efter ålder räknat från den dag de inkommit till domstolen. Antal inom parentes anger mål rörande inkomstbeskattning.

År 1972	*Regeringsrätten*	*Kammarrätten i Stockholm*	*Kammarrätten i Göteborg*
Inkomna mål	2 872 (1 060)	12 679 (7 094)	7 464 (4 587)
Avgjorda mål	3 677 (1 245)	9 221 (4 531)	4 070 (1 935)
Utgående balans	5 537 (3 219)	11 974 (7 814)	7 354 (6 001)
1.1.1972			
0–12 mån.	3 216 (1 170)	5 884 (2 891)	2 443 (2 044)
13–24 ”	1 609 (1 031)	2 076 (1 848)	1 243 (1 058)
25–36 ”	1 010 (714)	532 (487)	275 (248)
37– ”	551 (519)	27 (27)	
1.1.1973			
0–12 mån.	1 926 (953)	8 693 (5 982)	5 070 (4 005)
13–24 ”	1 819 (962)	2 499 (1 138)	1 578 (1 383)
25–36 ”	1 054 (753)	750 (665)	692 (599)
37– ”	738 (551)	32 (29)	14 (14)

Av materialet framgår att väntetiderna alltjämt är besvärande. Det bör emellertid beaktas att förvaltningsrättsreformen innebar en genomgripande förändring av förvaltningsdomstolarnas organisation och verksamhet samt att erfarenheter hittills föreligger för endast ett år. Underlaget är därför enligt utskottets mening otillräckligt för ett ställningstagande huruvida reformen bör kompletteras med åtgärder utöver dem som innefattas i Kungl. Maj:ts förslag (medel för besättande av ytterligare drygt tio fiskalstjänster i kammarrätterna) för att bringa målbalansen till en lägre nivå. I enlighet härmed avstyrker utskottet motionen 1973:409. Samtidigt vill emellertid utskottet med hänsyn till de upptagna frågornas vikt framhålla angelägenheten av att den fortsatta utvecklingen på området följs med stor uppmärksamhet.

I samband med förvaltningsrättsreformen beslöts som framgått av det föregående att två avdelningar av kammarrätten i Stockholm skulle

förläggas till Sundsvall (prop. 1971:30 del 2 s. 87 och 727, KU 1971:36 s. 16).

Det i motionen 1973:97 framställda yrkandet att kammarrättsfilialen i Sundsvall skall omvandlas till en självständig kammarrätt motiveras med samma skäl som anfördes till stöd för ett motionsvägen i anledning av prop. 1971:30 med förslag till lag om allmänna förvaltningsdomstolar, m. m., framfört yrkande att en kammarrätt skulle inrättas i Sundsvall den 1 januari 1972. Sålunda pekar motionärerna bl. a. på att det för personalen torde vara en fördel att kunna påräkna fast placering på en ort och inte löpa risk att med vissa intervaller tvingas flytta mellan olika orter. Enligt motionärerna utgör en kammarrätt med endast två avdelningar en enhet som är tillräckligt stor för att kunna fungera självständigt i administrativt hänseende. Härvidlag görs jämförelse med hovrätterna i Umeå och Sundsvall som vardera består av två avdelningar. Motionärerna framhåller också möjligheten att domkretsen för en kammarrätt i Norrland tillförs områden från Svealand så att domstolen får ett sådant målantal att den kan arbeta på fler än två avdelningar.

I sitt av riksdagen godkända betänkande år 1971 rörande förvaltningsrättsreformen uttalade konstitutionsutskottet att det finns åtskilliga skäl som talar för att inrätta en kammarrätt för Norrland. Enligt utskottet skulle emellertid en sådan domstol åtminstone till en början knappast kunna omfatta mer än två avdelningar. Att bilda en administrativt självständig kammarrätt av så begränsad storlek borde enligt utskottet – särskilt innan tillräcklig erfarenhet vunnits av reformens allmänna verkningar – inte tillstyrkas. Utskottet avstyrkte därför förslaget att redan i samband med reformens genomförande inrätta en fristående kammarrätt för Norrland. I stället tillstyrkte utskottet det i propositionen upptagna förslaget om förläggning till Sundsvall av två avdelningar av kammarrätten i Stockholm. Så snart erfarenheter av den nya kammarrättsorganisationen vunnits borde enligt utskottet förutsättningarna att omvandla filialen till en självständig kammarrätt för norra Sverige prövas.

Den kammarrättsverksamhet som sålunda förlagts till Sundsvall tog sin början först i juni 1972. De erfarenheter som vunnits under den korta tid som därefter förflutit innefattar enligt utskottets mening ett helt otillräckligt underlag för en bedömning av motionsspörsmålet. Ytterligare erfarenheter av såväl förvaltningsrättsreformens allmänna verkningar som av verksamheten vid de två avdelningarna i Sundsvall måste enligt utskottets mening avvaktas.

På anförda skäl avstyrker utskottet bifall till motionen 1973:97.

Utskottet som icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts medelsberäkning tillstyrker förslagen under punkterna D 2 och D 4 i propositionen.

Utskottet hemställer

A. att riksdagen till *Regeringsrätten* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 10 878 000 kr.,

B. att riksdagen till *Kammarrätterna* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 22 456 000 kr.,
C. att riksdagen avslår motionen 1972:97,
D. att riksdagen avslår motionen 1972:409.

3. **Regeringsrättens årsbok.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkten D 3 (s. 65 och 66) samt hemställer

att riksdagen till *Regeringsrättens årsbok* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 180 000 kr.

4. **Hovrätterna.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkten D 5 (s. 67 och 68) samt hemställer

att riksdagen till *Hovrätterna* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 41 500 000 kr.

5. **Tingsrätterna.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkten D 6 (s. 68–70) och hemställer

A. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att inrätta de ordinarie tjänster för rådman, tillika avdelningsordförande, i Co 3, och rådman i Co 1 som förordats i propositionen,
B. att riksdagen till *Tingsrätterna* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 246 650 000 kr.

6. **Ersättningar till nämndemän m. m.** Kungl. Maj:t har under punkten D 7 (s. 70 och 71) föreslagit riksdagen att till Ersättningar till nämndemän m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 18 100 000 kr.

Motion

I motionen 1973:612 av herr Lindström m. fl. (s) yrkas att riksdagen hemställer hos Kungl. Maj:t om åtgärder för att höja ersättningen för fullgörandet av nämndemannauppdrag.

Utskottet

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts medelsberäkning.

Enligt kungörelsen (1967:358) om ersättning till nämndemän m. fl. äger nämndeman samt juryman i tryckfrihetsmål vid tjänstgöring i tingsrätt erhålla dagarvode samt resekostnadsersättning och traktamente. Dagarvode utgår för varje sammanträdesdag och i vissa fall även för resdagar. Dagarvodets storlek var 75 kr. fram till den 1 januari 1972, då det höjdes till 100 kr.

I motionen 1973:612 hemställs om åtgärder för en ytterligare höjning av ersättningen för nämndemannauppdrag. Till stöd för yrkandet åberopas att den nyss nämnda arvodeshöjningen inte fått önskad effekt i

fråga om villigheten att åtaga sig nämndemannauppdrag bland personer som går miste om arbetsförtjänst vid fullgörande av uppdraget. Kan spörsmålet inte lösas genom att ersättning för förlorad arbetsförtjänst utges anser motionärerna en höjning av dagarvodet till förslagsvis 150 kr. ofrånkomlig.

Vid behandlingen år 1971 av en motion med enahanda yrkande som i den nu föreliggande motionen ansåg utskottet (JuU 1971:5) i likhet med vad som framhållits då nämndemannaarvodets storlek tidigare övervägts i riksdagen (SU 1957:2, 1962:2, 1967:2) att gottgörelsen borde bestämmas så att den inte förändrar uppdragets karaktär av förtroendeuppdrag. Samtidigt fann utskottet det emellertid angeläget att nämndemännen inte nödgas att för fullgörande av sitt uppdrag vidkännas sådana kostnader, att urvalet av nämndemän i realiteten begränsas till personer som har ekonomiska förutsättningar att motta uppdraget. Med beaktande härav och av den tid som då hade förflutit sedan arvodet senast höjts ansåg utskottet att en omprövning av ersättningen för nämndemannauppdraget var motiverad. Riksdagen biföll utskottets hemställan härom (Rskr 1971:101). Som angivits i det föregående har dagarvodet därefter höjts från 75 till 100 kr.

Utskottet finner ej anledning att frångå de grundläggande synpunkter som riksdagen tidigare anlagt på spörsmålet om nämndemannauppdragets karaktär och rekryteringen till sådant uppdrag. I anslutning till motionen vill utskottet än en gång understryka angelägenheten av att ersättningen för uppdragets fullgörande är avvägd så att risk för snedvridning av rekryteringen undviks. Den nyligen genomförda höjningen av dagarvodets storlek gör det dock enligt utskottets mening omöjligt att f. n. tillstyrka någon förbättring av de ekonomiska förmånerna. Frågan bör emellertid fortlöpande följas med uppmärksamhet varvid även bör beaktas andra omständigheter som kan påverka möjligheterna till en bred rekrytering av nämndemän.

Utskottet hemställer

A. att riksdagen till *Ersättningar till nämndemän m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 18 100 000 kr.,

B. att riksdagen avslår motionen 1973:612.

7. **Utrustning till domstolar m. m. Blanketter m. m. för domstolsväsendet.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkterna D 8 och D 9 (s. 71 och 72) samt hemställer

att riksdagen för budgetåret 1973/74 anvisar

A. till *Utrustning till domstolar m. m.* ett reservationsanslag av 4 100 000 kr.,

B. till *Blanketter m. m. för domstolsväsendet* ett förslagsanslag av 2 600 000 kr.

8. **Domstolsväsendets organisationsnämnd.** Kungl. Maj:t har under punkten D 10 (s. 72 och 73) föreslagit riksdagen att till Domstolsväsendets

organisationsnämnd för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 6 754 000 kr.

Motion

I motionen 1973:266 av herr Helén m. fl. (fp) yrkas att riksdagen i samband med behandlingen av förevarande anslag uttalar det angelägna i en kraftigt utbyggd information om samhällets rättshjälp (yrkande B 1).

Utskottet

Domstolsväsendets organisationsnämnd (DON) skall i vissa hänseenden vara central förvaltningsmyndighet för de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna samt, i den mån uppgiften ej ankommer på statens hyresråd, för arrende- och hyresnämnderna. Nämnden skall också svara för vissa åtgärder inom inskrivningsväsendet som påkallas av genomförandet av automatisk databehandling på detta område.

Nämnden svarar vidare för arbetet med att genomföra den reform av samhällets rättshjälp som träder i kraft den 1 juli 1973. Som ett led i detta arbete uppgörs för närvarande inom nämnden planer för informationsverksamhet i anslutning till reformen. Under ifrågavarande anslag beräknar departementschefen ett medelsbehov av 500 000 kr. för information om samhällets rättshjälp.

I motionen 1973:266 framhålls att det är utomordentligt betydelsefullt att informationen om rättshjälpens innehåll och om de möjligheter som genom reformen kommer att stå allmänheten till buds blir fullödig och omfattande och att den presenteras i så lättillgänglig form som möjligt. Motionärerna anser det tveksamt om det nyssnämnda beloppet om 500 000 kr. ger tillräckligt utrymme för denna viktiga funktion. Med hänsyn till att beloppet utgör en del av ett större anslag med förslagsanslagskaraktär framför motionärerna inget yrkande om anslagshöjning men hemställer att riksdagen skall göra ett uttalande om angelägenheten av en kraftigt utbyggd information om samhällets rättshjälp.

Frågan om tillgodoseende av det behov av information som föreligger i anslutning till den betydelsefulla reformen av samhällets rättshjälp har vid skilda tillfällen aktualiserats i riksdagen (se JuU 1972:12 s. 52–53, 1973:1 s. 39–40 och 1973:5 s. 5). I samband med behandlingen av ett motionsyrkande i informationsfrågan föregående år uttalade utskottet bl. a. att det är mycket angeläget att verkningsfulla åtgärder vidtas för att informera allmänheten om den reform som rättshjälpslagstiftningen innebär. I sitt nyligen avgivna betänkande rörande förslag till komplettering av den föregående år antagna rättshjälpslagstiftningen behandlade utskottet också motioner med samma syfte som den nu föreliggande motionen. Utskottet kunde därvid upplysa om att nämnden för samhällsinformation ställt 200 000 kr. till förfogande för den informa-

tionsverksamhet om samhällets rättshjälp som planläggs inom domstolsväsendets organisationsnämnd.

Mot den angivna bakgrunden anser sig utskottet kunna utgå från att erforderlig information om rättshjälpsreformen kommer att spridas. Med hänsyn härtill saknas skäl till någon riksdagens åtgärd i anledning av det nu behandlade yrkandet i motionen 1973:266.

Utskottet hemställer

A. att riksdagen till *Domstolsväsendets organisationsnämnd* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 6 754 000 kr.,

B. att riksdagen beträffande information om samhällets rättshjälp avslår motionen 1973:266 i denna del.

Stockholm den 27 februari 1973

På justitieutskottets vägnar
ASTRID KRISTENSSON

Närvarande: fru Kristensson (m), fröken Bergegren (s), fröken Mattson (s), herrar Larfors (s), Jönsson i Malmö (s), Johansson i Växjö (c), Nygren (s), Polstam (c), fru Bergander (s), herrar Petersson i Röstånga (fp), Wijkman (m), Henmark (fp), Alf Pettersson i Malmö (s), Stjernström (c) och Lövenborg (vpk).

GOTAB 73 3391 S Stockholm 1973